

”Joku viisas tän on keksiny”

Oppilaiden ja huoltajien kokemuksia koulusosionomin työstä

Vilhelmiina Kangasniemi

Opinnäytetyö
Kesäkuu 2020
Sosiaali- ja terveystieteiden
Kuntoutuksen ohjaaja (AMK)

Tekijä(t) Vilhelmiina Kangasniemi	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Kesäkuu 2020
	Sivumäärä 47	Julkaisun kieli Suomi
		Verkkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi ”Joku viisas tän on keksiny” Oppilaiden ja huoltajien kokemuksia koulusosionomin työstä		
Tutkinto-ohjelma Kuntoutuksen ohjaaja (AMK)		
Työn ohjaaja(t) Satu Tuomimäki, Kaisa Lällä		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyön lähtökohtana oli tutkia koulujen mahdollisuuksia tarjota kokonaisvaltaisia ennaltaehkäiseviä toimia lasten ja nuorten psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tueksi.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli lisätä tietoa ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön keinoista kouluympäristössä, ja sen tavoitteena oli selvittää, millaista hyötyä koulusosionomin työskentelystä on oppilaiden ja huoltajien näkökulmasta.</p> <p>Tutkimusote oli kvalitatiivinen. Aineisto hankittiin käyttämällä teemahaastattelua ja analysoitiin teemoitteluna. Opinnäytetyön haastattelut toteutettiin kohderyhmälle, joka koostui niiden tamperelaisten yläkoulujen oppilaista ja huoltajista, joissa työskenteli koulusosionomi. Opinnäytetyössä pyrittiin selvittämään yläkouluikäisten lasten ja nuorten sekä heidän huoltajiensa ajatuksia ja kokemuksia koulusosionomin työstä.</p> <p>Tutkimuksen perusteella oppilaat ja huoltajat kokivat hyötyä koulusosionomin työstä. Koulusosionomin koettiin olevan helposti lähestyttävä henkilö, jolla on aina aikaa. Koulusosionomin koettiin pystyvän vaikuttamaan syrjäytymiseen ja esimerkiksi kiusaamisen kitkemiseen. Koulusosionomin työskentelyn toivottiin juurtuvan kouluihin, ja hänen kauttaan asioiminen koettiin turvallisena reittinä kodin ja koulun välisten asioiden hoitamiseen. Koulusosionomin nähtiin myös kykenevän auttamaan oppilaiden mielenterveyteen liittyvien akuuttien haasteiden kanssa. Koulusosionomin koettiin kykenevän luomaan myönteinen ja motivoiva ilmapiiri kouluun saapumiselle.</p> <p>Tutkimustulokset puoltavat näkemystä siitä, että koulusosionomin työ auttaa ehkäisemään syrjäytymistä. Tulosten perusteella koulusosionomi kykenee motivoimaan oppilasta saapumaan kouluun ja vähentämään poissaolojaan. Aihetta olisi hyvä tutkia lisää ja laajemmalla aineistolla. Myös alakoulun puolelta kerätty palaute olisi hyödyllistä.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Ennaltaehkäisevä lastensuojelu, koulun sosiaalityö, syrjäytymisen ehkäisy, varhainen puuttuminen, hyvinvointi		
Muut tiedot		

Author(s) Vilhelmiina Kangasniemi	Type of publication Bachelor's thesis	Date June 2020 Language of publication: Finnish Permission for web publication: x
Title of publication "Someone very wise has thought this through" Students and care-givers' experiences with school counsellors' work at school		
Degree programme Degree Programme in Rehabilitation counselling		
Supervisor(s) Satu Tuomimäki, Kaisa Lällä		
Assigned by		
Abstract <p>The aim of the thesis was to study the opportunities of schools to offer comprehensive prevention for children to support their mental and social wellbeing. The purpose was to increase the knowledge of possible methods of preventive child welfare in the school environment and to study the benefits of social counsellors' work from the pupil's and care givers' point of view.</p> <p>The thesis had a qualitative research approach. The data was collected by using theme interviews and analysed by using content analysis. The target group consisted of pupils and their care givers in such secondary schools in Tampere in which school counsellors were working. The thesis focused on the pupils and their care givers' experiences related to school counsellors' work.</p> <p>According to the results, the pupils and care givers found school counsellors' work useful. They were considered easy to approach, and they always had time to talk. The counsellors were regarded as parties who could decrease social marginalization and prevent bullying. It was hoped that the counsellors would become a permanent part of the staff of every school. They were considered a safe path for running errands between home and school. A school counsellor was also seen as a helper with acute issues concerning mental health and in creating a safe and motivating environment for coming to school.</p> <p>The results support the idea that the school counsellors' work helps to prevent social exclusion. The results show that the counsellors can motivate children to come to school and reduce their non-attendance. The topic should be investigated with a more extensive body of data. Moreover, data from the lower grades would also be useful.</p>		
Keywords/tags (subjects) Preventive child welfare, social work at school, prevention of exclusion, early interference, well-being		
Miscellaneous		

Sisältö

1	Johdanto.....	3
2	Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistäminen.....	5
2.1	Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö osana koulun sosiaalityötä.....	6
2.2	Varhainen puuttuminen ja syrjäytymisen ehkäisy.....	8
2.3	Mielenterveyden edistäminen ja suojatekijät.....	9
2.4	Kohtaaminen evääksi matkalle kohti aikuisuutta.....	9
3	Ympäristönä koulu.....	12
4	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite.....	13
5	Tutkimuksen toteuttaminen.....	14
5.1	Menetelmä.....	14
5.2	Kohderyhmä ja aineiston keruu.....	14
5.3	Aineiston analysointi.....	16
6	Tutkimustulokset.....	17
6.1	Teemat.....	17
6.1.1	Oppilaiden ja huoltajien toivoma tuki koulussa.....	17
6.1.2	Koulussa ilmenevät hankaluudet.....	19
6.1.3	Koulusosionomin työskentelystä koettu hyöty.....	20
7	Pohdinta.....	24
7.1	Opinnäytetyöprosessi.....	26
7.2	Eettisyys ja luotettavuus.....	28
7.3	Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheita.....	30
7.4	Kuntoutuksen ohjaajan osaaminen koulun sosiaalityön näkökulmasta...	31
	Lähteet.....	33
	Liitteet.....	37
	Liite 1 Tiedote haastateltavalle 1.....	37
	Liite 2 Tiedote haastateltavalle 2.....	39

Liite 3 Suostumusasiakirja.....	40
Liite 4 Haastattelurunko huoltajalle.....	42
Liite 5 Haastattelurunko oppilaalle.....	43

1 Johdanto

”Työn päämääränä olkoon että jok’ainoa Suomen lapsi äidinkohdusta lähtien ja kautta koko kasvinaikansa saa oikeutetun osan siitä hellyydestä ja huolenpidosta, joka yksinään voi laskea pohjan heidän kehitykselleen hyväksi ja hyödylliseksi kansalaisiksi.”

(Marsalkka Mannerheim, 1920)

Suomessa on arvostettu koululaitos, ilmainen peruskoulu kouluruokineen ja ammattitaitoiset opettajat. Lapset ja nuoret voivat silti yhteiskunnassamme vuosi vuodelta huonommin, mikä näkyy esimerkiksi lastensuojelun kuormittumisena. Lastensuojelun kuormituksen ongelmista on laaja yhteisymmärrys niin ammattilaisten kuin asiakasperheiden kesken (Kananoja 2018, 4). Jo pitkään on julkisessa keskustelussa puitu myös opettajien väsymistä. Opettajista on pulaa ja ne, jotka ammatissa toimivat, kertovat kuormittavista työoloista. Oppilailla on lisääntyvässä määrin sosiaalisia haasteita, joihin opettajat joutuvat jatkuvasti puuttumaan sen sijaan, että voisivat keskittyä opettamiseen (Alinen 2019, 8 - 10). Tästä saattaa syntyä kierre, jossa kuormittuneet opettajat yrittävät hoitaa vaativaa työtään yksin ja oppilaat reagoivat puutteelliseen ohjaukseen lisääntyvällä käytösoireilulla.

Menneinä vuosikymmeninä Suomessa opettajat kiersivät vielä oppilaiden kodeissa varmistamassa, että heidän kotiolonsa olivat hyvät ja tukivat oppilaan kehitystä. Nykyään kustannustehokkuuden ja suurten ryhmäkokojen sanelemina opettajat eivät välttämättä enää tunne oppilaidensa perheitä ja kotiooloja. Kouluissa työskentelee nykyään alati laajeneva joukko ammattilaisia: koulukuraattoreita, koulupsykologeja, erityisopettajia, koulunkäynnin ohjaajia, kouluterveydenhoitajia, koulunkäyntiavustajia, psykiatria sairaanhoitajia ja nuorisotyöntekijöitä. Koululla ei kuitenkaan ole riittäviä resursseja intensiiviseen kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön taikka perhetyöhön, vaan huolen herätessä tehdään

lastensuojeluilmoitus kunnalle, jolta on mahdollista saada perheelle perhetyötä. Monelta eri ”luukulta” saatava tuki voi kuitenkin olla perheelle kuormittavaa. Joissakin kouluissa on tähän tarpeeseen vastattu palkkaamalla kasvatusohjaajia, koulusosionomeja ja muilla työnimikkeillä toimivia sosionomeja tai yhteisöpedagogeja. Heidän tehtävänä on toimia koulumaailmassa matalan kynnyksen aikuisina, joihin voivat sekä opettajat ja vanhemmat että oppilaat itse tarvittaessa tukeutua. Koulukuraattorin työn ollessa suurimmalta osin oman työhuoneen sisällä tapahtuvaa ja vakavien ongelmien ilmettyä tapahtuvaa keskustelu- ja konsultaatiotyötä on sosionomin työ oppilaiden arjen keskellä tapahtuvaa, ennaltaehkäisevää ja etsivää työtä. Työsuhteet ovat kuitenkin pääosin olleet lyhyitä kokeiluja tai projekteja. (Sosionomit näkyvämmäksi koulumaailmaan, 2014.)

Lastensuojelussa esillä olevat haasteet, kuten esimerkiksi koulunkäynnin vaikeudet, vuorovaikutusongelmat, päihde- ja mielenterveysongelmat, syrjäytymisriski, käytöshäiriöt sekä vanhempien väsyminen ja keinottomuus voitaisiin kouluissa havaita jo varhaisessa vaiheessa (Sudenlehti & Uusitalo 2018, 11 - 32). Tällöin vaikeuksiin puuttuminen olisi todennäköisesti helpompaa, vaikuttavampaa ja kustannustehokkaampaa kuin jouduttaessa odottelemaan vaikeuksien kanssa painivien perheiden saapumista lastensuojelun palveluiden piiriin.

Sosiaalialan ennaltaehkäisevät palvelut tulisi viedä sinne, missä lapset ja nuoret aikaansa viettävät, siis kouluun. Kouluihin tarvitaan selkeästi nykyistä vahvempaa psykososiaalista ja kasvatuksellista tukea. Tampereella on tällä hetkellä meneillään Tiimikoulu-hanke Tampereen ammattikorkeakoulun ja Tampereen kaupungin välisenä yhteistyönä (Tiimikoulu 2016). Tiimikoulu-hankkeessa opettajan työparina toimii koulusosionomi, joka muun muassa ottaa huolehtiakseen luokan arjessa esimerkiksi riita- ja kiusaamistilanteet, osallistuu oppilashuoltoryhmän tapaamisiin oman ryhmänsä oppilaiden osalta ja koordinoi yhteistyötä kodin ja muiden tahojen kanssa. Hän myös toimii luokan arjessa toisena luotettavana ja helposti lähestyttävänä aikuisena, havainnoi lasten sosiaalista toimintakykyä ja mahdollisia riskitekijöitä sekä ohjaa tarvittavien palveluiden piiriin. Lisäksi koulusosionomi voi edistää luokan ja jopa koko koulun yhteisöllisyyttä, aktivoita oppilaita ja

vanhempiakin koulun toimintaan sekä kehittää osaltaan oppilaiden arjenhallinta-, tunne- ja vuorovaikutustaitoja. (Koulusosionomi tukee koko luokan hyvinvointia, 2018.)

Koulusosionomin työn keskeinen tarkoitus on olla helposti lähestyttävä, arjessa läsnä oleva turvallinen aikuinen, jonka juttusille voi mennä matalalla kynnyksellä. Kouluihin on usein kaivattu henkilöä, joka voisi ottaa akuutit oppilastilanteet hoitaakseen siten, että opettaja voisi jatkaa muiden oppilaiden ohjaamista ja opetusta sen sijaan, että joutuu lähtemään selvittämään tilannetta jättäen muun luokan työskentelemään itsenäisesti. Lasten ja nuorten oireilun taustalla löytyy usein turvallisen, läsnä olevan aikuisen puute – tähän tarpeeseen koulusosionomi voisi koulun puolesta vastata. Koulusosionomilla on valmius kuunnella ja tukea oppilaita pienissä huolissa sekä ohjata heitä tuen ja palveluiden piiriin isompien haasteiden kohdatessa. Oikea-aikainen ohjaus ja tuki saattavat vaikuttaa syrjäytymiseen ehkäisevästi. (Koulusosionomi on matalan kynnyksen auttaja, 2015.)

Tässä opinnäytetyössä haluttiin tarkastella koulusosionomin työskentelyn vaikutusta oppilaiden hyvinvointiin, ja siinä pyrittiin selvittämään, millaista hyötyä koulusosionomin työskentelystä on oppilaan ja huoltajan näkökulmasta. Kohderyhmä päätettiin tässä työssä rajata oppilaisiin ja huoltajiin, sillä kokemuksia koulusosionomin työskentelystä on tarkasteltu aikaisemmin koulusosionomien ja koulun henkilökunnan näkökulmasta, mutta ei vielä oppilaiden ja huoltajien näkökulmasta. Aineisto kerättiin oppilailta ja huoltajilta käyttäen teemahaastattelua ja analysoitiin teemoitteluna. Tärkeimpinä tuloksina nousivat oppilaiden ja huoltajien kokemukset siitä, että koulusosionomilla on aikaa heidän huolilleen ja että koulusosionomi pystyy vastaamaan koulussa ilmeneviin tarpeisiin kuten kiusaamiseen puuttumiseen sekä kokemukset siitä, että koulusosionomi toimii kodin ja koulun välisenä yhdyssiltana ja luo myönteisen ilmapiirin kouluun saapumiselle. Näin ollen tämän tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että koulusosionomi on kohderyhmän näkökulmasta hyödyllinen lisä koulun henkilökuntaan.

2 Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistäminen

Hyvinvointi jaetaan perinteisesti kolmeen eri osa-alueeseen, jotka ovat terveys, materiaallinen hyvinvointi sekä koettu hyvinvointi. Positiivisessa pedagogiikassa koetun hyvinvoinnin sisältöä jaetaan teemoihin, joita ovat voimavarakeskeisyys, onnellisuus, yksilöllisyys, vahvuudet, tunnetaidot, resilienssi sekä läsnäolo ja stressinhallinta. Yhteiskunnan hyvinvoinnin tasoa voidaan seurata erilaisilla tutkimuksilla, mutta usein sen kuvataan näyttäytyvän selvimmin siinä, miten haavoittuvimmat väestöryhmät voivat. Jokaisen opintiansä aloittavan ikäluokan sanotaan olevan kuin väestö pienoiskoossa – siinä näyttäytyvät koko väestön vahvuudet ja haasteet. Lapsiamme seuraamalla voimme nähdä, millä tolalla hyvinvointi yhteiskunnassamme todella on. (Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 13; Avola & Pentikäinen 2019, 31.)

Lapset ja nuoret ovat tulevaisuuden aikuisia, heistä muodostuu aikanaan väestömme – siksi heidän hyvinvointinsa edistäminen on samalla koko yhteiskunnan hyvinvoinnin edistämistä. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämistyötä voidaan tehdä esimerkiksi kouluissa muun muassa sosiaaliohjauksen keinoin, jolloin voidaan päästä puuttumaan myös syrjäytymisriskiin sekä vaikuttamaan ennaltaehkäisevästi lastensuojelullisiin ja mielenterveydellisiin riskeihin.

2.1 Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö osana koulun sosiaalityötä

Ennaltaehkäisevällä lastensuojelulla tarkoitetaan kunnan peruspalveluissa lapselle ja perheelle tarjottavaa erityistä tukea, jonka saamiseen ei tarvita lastensuojelun asiakkuutta. Koulun osalta tämä tarkoittaa muun muassa oppilashuollon ja tarvittavien yhteistyötahojen palveluita. (Ehkäisevä lastensuojelu, N.d.) Lastensuojelullisen puuttumisen tarvetta kasvattaa koulun ja päivähoidon lapsiryhmien riittämättömät voimavarat tukea oireilevia lapsia, jolloin varhainen tuki viivästyy ja olemassa olevat ongelmat kasaantuvat ja pahenevat. Ennaltaehkäisevän lastensuojelun nykyiset toimet eivät vähennä lastensuojelun tarvetta. Lasten ja

nuorten perus- ja erityispalveluiden, kuten oppilashuollon palveluita ja niiden saatavuutta tulisi vahvistaa. (Heino, 2014.)

Ennaltaehkäisevän toiminnan taloudellisia vaikutuksia on hankala tutkia, sillä kustannuksiin ja riskitekijöihin vaikuttavat niin moninaiset seikat. Arvioita ja tutkimuksia on kuitenkin laadittu. Esimerkiksi Hilli, Ståhl, Merikukka ja Ristikari (2017) toteavat syrjäytymisen aiheuttavan inhimillisen kärsimyksen lisäksi myös taloudellisia kustannuksia yhteiskunnalle muun muassa erilaisten korjaavien palveluiden muodossa. Lasten ja nuorten oppimis- ja käytösvaikeuksiin ynnä muihin hankaluuksiin kytköksissä oleviin ympäristötekijöihin voidaan vaikuttaa. Kirjoittajat mainitsevat yhtenä ympäristötekijänä koulun, jossa hyvinvoinnin ja arjen sujumisen tukemiseen vaikuttamalla voidaan estää ongelmien ilmaantumista sekä auttaa niistä selviämisessä. (Hilli, Ståhl, Merikukka & Ristikari 2017.)

Koulusosiaalityön historia Suomessa ulottuu jo lähes puolen vuosisadan taakse, mutta siitä huolimatta sen kenttä on vielä suhteellisen tuntematon (Wallin 2011, 21). Opetus kouluissa ja oppilaitoksissa on jatkuvasti monimutkaistunut erilaisten sosiaalisten haasteiden ja esimerkiksi perheiden henkisten ja taloudellisten ongelmien alati kärjistyessä. Wallin kuvaa kriiseillä olevan se hyvä puoli, että ne pakottavat etsimään muutoksia ja uutta suuntaa sekä näkökulmia, joita vallalla oleva tilanne pakottaa löytämään. Syrjäytymisen näkökulmasta kouluikä ja nuoruus ovat riskialtista aikaa, ja lasten maailmassa yksi merkittävimmistä tukipilareista suomalaisessa yhteiskunnassa on koulu. Lastensuojelun ennaltaehkäisevälle toiminnalle koulu avasi ainutlaatuisia mahdollisuuksia – sanonta *koulussa koko ikäluokka on saavutettavissa* onkin edelleen vahva fakta. Teoriassa maamme jokainen lapsi suorittaa peruskoulun. Yhteiskuntamme menettää suuren mahdollisuuden, jos se ei käytä tilaisuuttaan hyödyntää kouluun integroitavaa lastensuojelun osaamista lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Wallinin mukaan koulusosiaalityön keskeisiä teemoja ovat *vanhemmuuden tukeminen, hyvinvoinnin lisääminen ja monialainen ja -ammattillinen yhteistyö*. (Wallin 2011, 21 - 29.)

Nykyinen toimintamalli ei vaikuta riittävältä. Koulusosiaalityön mahdollisuuksia ei vielä täysin osata hyödyntää yhteiskunnassamme. Lapset ja nuoret tarvitsisivat ympärilleen yhä enemmän läsnä olevia ja tukea antavia aikuisia – huolen havaitseminen ja sen puheeksi ottaminen sekä varhainen tuki vaativat edelleen ja yhä enemmän osaajia. (Wallin 2011, 29.)

2.2 Varhainen puuttuminen ja syrjäytymisen ehkäisy

Varhainen puuttuminen on sitä, että ongelmat havaitaan ja niihin pyritään löytämään ratkaisuja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa (Kuikka, N.d). Koululla on varhaisessa puuttumisessa erityinen asema, sillä se on ainoa koko ikäluokan tavoittava yhteisö. Syrjäytymistä kuvataan Valtiontalouden tarkastusviraston toiminnantarkastuskertomuksessa (2007) viisivaiheisena tapahtumasarjana: *vaikeudet koulussa tai kotona, koulun keskeyttäminen, huonoon työmarkkina-asemaan ajautuminen, täydellinen syrjäytyminen (rikollisuus, alkoholisoituminen ym.) ja laitostuminen*. Tämän syrjäytymisprosessin kahteen ensimmäiseen kohtaan voitaisiin siis puuttua jo koulussa. Varhaiseen puuttumisen ja syrjäytymisen ehkäisyn tarpeisiin kouluissa voisi vastata palveluohjaus ja verkosto-osaaminen (Törrö, 2018).

Yksittäinen syrjäytymisriskiä lisäävä tekijä on koulukiusaaminen. Kiusatuksi joutuminen ja kiusaajana toimiminen kumpikin on vakava riski lapsen ja nuoren terveille kasvulle ja kehitykselle. Lapsuudessaan kiusatuksi tulleet kokevat muita herkemmin itsetuntonsa heikoksi, ja heillä esiintyy enemmän masennusta, ahdistusta ja jopa itsetuhoisia ajatuksia. Henkilöillä, jotka ovat kiusanneet lapsuudessaan muita, on suurentunut riski joutua syrjäytyneeksi muun muassa päihteiden käytön ja rikollisuuden seurauksena. (Repo 2013, 14.) Kiusaamisen ehkäisy kaikin keinoin olisi siis tärkeää niin yksilö- kuin yhteiskunnallisellakin tasolla.

Koulun ja kodin välisen yhteistyön merkitys syrjäytymisen vastaisessa taistelussa on suuri. Vanhemmuuden tukeminen on yksi koulun ja kodin välisen yhteistyön merkittävimmistä tehtävistä. Varhaiskasvatuksesta tuttua kasvatuskumppanuutta pyritään aktivoimaan myös kouluissa. Vanhemmuuden tukeminen lisää vanhempien voimavaroja toimia vastuullisesti sekä ohjaa yhdessä kasvamiseen. (Wallin 2011, 105.)

2.3 Mielenterveyden edistäminen ja suojatekijät

Mielenterveyden suojatekijät jaotellaan sisäisiin ja ulkoisiin suojaaviin tekijöihin. Sisäisiä tekijöitä ovat esimerkiksi myönteiset ihmissuhteet, hyvä itsetunto, sosiaalinen tuki ja hyvät vuorovaikutustaidot. Ulkoisiin suojatekijöihin luetaan esimerkiksi kuulluksi tuleminen, turvallinen elinympäristö sekä helposti tavoitettavat yhteiskunnan auttamisjärjestelmät. (Mitä mielenterveys on? N.d.) Sekä sisäisiä että ulkoisia suojatekijöitä olisi resurssien riittäessä mahdollista vahvistaa kouluissa.

Koululla on aitiopaikka sosioemotionaalisten taitojen kehittämisessä. Oppilaiden alati lisääntyvä henkinen pahoinvointi aiheuttaa ilmiöitä, joiden vuoksi suomalaisiinkin kouluihin on ehdotettu metallinpaljastimia ja vartijoita. Ulkoiseen kontrolliin perustuvien keinojen sijaan rakentavat ja kasvattavammat keinot olisivat suositeltavia. (Joronen & Koski 2010, 119.) Lasten ja nuorten tunteet, tunnetaidot ja niiden puutteellinen osaaminen puhuttavat kasvatusalalla paljon. Kun lapsi ja nuori oppii tunnistamaan, käsittelemään ja ilmaisemaan omia tunteitaan ja aikuinen osaa sen ottaa ymmärtävästi vastaan, ei lapselle tule enää tarvetta vetäytyä, lyödä tai huutaa. (Jääskinen 2018, 5.) Tunnetaitojen osaaminen saattaa vähentää häiriökäyttäytymistä lapsilla ja nuorilla.

Tunne- ja vuorovaikutustaitojen hallinta lisäävät mahdollisuutta ylläpitää myönteisiä ihmissuhteita sekä muodostaa hyvä itsetuntemus. Näiden avulla on mahdollista edistää niin yksilön kuin yhteisönkin hyvinvointia ja tätä kautta myös koko yhteiskunnan hyvinvointia.

2.4 Kohtaaminen evääksi matkalle kohti aikuisuutta

Lapset ja nuoret tarvitsevat aitoa kohtaamista niissä ympäristöissä, joissa he aikaansa viettävät. Kasvatus- ja opetusalan ammattilaiset ovat etulinjassa lasten ja nuorten päivittäisen kohtaamisen kentällä. Lapsen ja nuoren tasapainoisen kasvun ja kehityksen kannalta on ensiarvoisen tärkeää nähdä käytöksen takana vaikuttavat tunteet ja tarpeet. Tätä todellinen kohtaaminen pääasiassa on. Usein etenkin nuorten käytös on provosoivaa ja huomiota herättävää sekä omiaan nostamaan kasvattajassa ja opettajassa vastustusreaktioita. Nuori on kuitenkin tunnesäätelyltään ja muultakin aivotoiminnaltaan vielä keskeneräinen ja tarvitsee vahvaa tukea aikuiselta.

Nuorten vankien peruskouluaikojen kokemuksia kartoittavassa tutkimuksessa selvitettiin muun muassa sitä, millä tavoin parhaillaan vankeustuomiotaan istuvat nuoret halusivat kehittää peruskoulua (Äärelä 2012). Tutkimus nosti esiin myös peruskoulun toisen tärkeän tehtävän tiedollisen pätevöittämisen ja sivistämisen lisäksi: lasten ja nuorten sosiaalistamisen ja integroimisen yhteiskuntaamme. Tutkimuksessa nuorten vankien kertomuksissa kuului erityisesti tyytymättömyys opettajien ja koulun aikuisten rooliin – vangit mainitsivat muun muassa sen, että kukaan ei patistellut kouluun, kiusaamiseen ei puututtu, oppimisvaikeuksia ei huomattu tai niissä ei tuettu, yrittämisestä ei saanut palautetta, hyvää ei huomattu, neurologisia oireita (esim. ADHD) ei havaittu eikä ohjattu tuen piiriin, arvostava kohtaaminen puuttui suurimmalta osalta, kotioloja ei otettu huomioon ja aito välittäminen puuttui. Monet vangit kaipasivat koulun aikuisilta aikaa jutella ja kohdata nuori sellaisena kuin tämä on, myönteisellä tavalla. (Äärelä, 2012.) Äärelä toteaa tutkimuksessaan, että syrjäytymisen ehkäisy koulussa on osallisena pitämistä (Äärelä, 2012). Koulusosionomin työn yhtenä tavoitteena onkin aktivoida ja osallistaa oppilaita koulun toimintaan.

Äärelä oli rakentanut vankien kertoman pohjalta työhönsä taulukon, jossa oli kuvattuna opettajien syrjäytymistä edistäviä ja ehkäiseviä reagoititapoja eri tilanteisiin. Taulukko vapaasti muokattuna alla.

Taulukko 1. Koulusta putoamista edistävät ja ehkäisevät opettajan reagoititavat. (Äärelä, 2012.)

Tilanne	Koulusta putoamista edistävä reagoititapa	Koulusta putoamista ehkäisevä reagoititapa
Oppilas tulee myöhässä oppitunnille.	<i>"Olet 17 minuuttia myöhässä. Miten sanotaan? Pyydetään anteeksi, kun tullaan myöhässä. Yritäpä huomenna olla ajoissa."</i>	"Kiva kun tulit." -Kahdenkeskinen aika oppilaan kanssa -oppilaan kuuleminen -koulu- ja kotihuolten kartoittaminen
Oppilas ei ole tehnyt läksyjään.	<i>"Tämä on jo neljäs kerta tällä viikolla. Sulla on kyllä huomiseksi jo tosi paljon läksyä, muistapa tehdä ne tai taas tulee vain sitte lisää."</i>	"Kiva kun tulit." -Kahdenkeskinen aika oppilaan kanssa -oppilaan kuuleminen -koulu- ja kotihuolten kartoittaminen
Oppilas huutaa: "Vittu! Sinun vika, kun piti tulla tänne. Saatanan paska!"	<i>"ULOS! Menet heti siitä rehtorin puhutteluun, tämä ei jää tähän! ...Soitan kotiin, että tähän on tultava loppu tähän hommaan."</i>	"Kiva kuitenkin kun tulit." -Kahdenkeskinen aika oppilaan kanssa -oppilaan kuuleminen -koulu- ja kotihuolten kartoittaminen

Opettajien kokemia haasteita 2010-luvulla kartoittanut tutkimus listaa kuuden suurimman haasteen joukkoon muiden muassa oppilaisiin liittyvät haasteet, resurssihaasteet ja uuden opetussuunnitelman vaativuuden (Alinen, 2019). Näihin nähden lienee sanomattakin selvää, ettei opettajilla usein ole mahdollisuuksia kohdata oppilaita yksilöllisesti tai jutella heidän kanssaan niin paljon, kuin oppilaat toivoisivat. Pääsääntöisesti kohtaaminen kouluissa jäänee siis auttamatta puutteelliseksi.

3 Ympäristönä koulu

Perheiden hyvinvoinnin taso tulee näkyväksi koulussa. Lasten ja nuorten pahoinvointiin liittyviä sanomalehtikirjoituksia ja mielipidekirjoituksia tutkivassa pro gradu -tutkielmassa todetaan, että koulu on perheiden pahoinvoinnin näyttämö. Kirjoitusten perusteella kouluissa nähdään perheisiin kuin kurkistusikkunasta, sillä suuri osa lasten ja nuorten pahoinvoinnista tulee näkyväksi juuri koulussa. Tutkimuksen perusteella kouluihin kaivataan enemmän psykososiaalista tukea ja sosioemotionaalisten taitojen tukemista. (Sihvonen, 2005.)

Kouluissa näyttäytyvää pahoinvointia on siis tutkittu erilaisissa tutkimuksissa paljonkin. Esimerkiksi tutkimuksessa opettajien opetustyössään kokemista haasteista todetaan, että oppilasaines on muuttunut vuosi vuodelta haasteellisemmaksi. Tutkimuksessa opettajat toivat esiin lisääntyneet käytöshäiriöt ja sosiaaliset haasteet oppilaiden keskuudessa. (Alinen, 2019.)

Sitran julkaisussa kirjoitetaan nuorten yksinäisyyden kokemuksen lisääntymisestä ja sosiaalisten suhteiden tukemisen tärkeydestä. Julkaisun mukaan koulussa voitaisiin ehkäistä yksinäisyyden kokemusta painottamalla vuorovaikutus- ja sosiaalisten taitojen opetusta luokissa. Tätä kautta voitaisiin julkaisun mukaan puuttua myös kiusaamisongelmaan. Julkaisussa kirjoitetaan myös oppimisvaikeuksista kärsivien lasten psyykkisen hyvinvoinnin heikkenemisen riskistä ja kuinka tällaiset vaikeudet tulisi tunnistaa ja niihin puuttua jo varhaisessa vaiheessa. Julkaisussa peräänkuulutetaan kouluihin vahvemmin koordinoitua, moniammatillista ja ennaltaehkäisevää tukea osaksi koulujen toimintaa – tällöin voitaisiin tukea minäpystyvyyttä, tarkkaavaisuutta ja myönteistä sosiaalista käyttäytymistä. Kaverisuhteiden vaikutus opiskelumotivaatioon ja hyvinvointiin mainitaan julkaisussa myös. (Juurisyyanalyysi: nuorten elämänhallinta ja mielenterveys, 2019.)

Oppilaitoksen velvollisuus huolehtia oppilaan kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista perustuu valtakunnallisesti annettuihin ohjeisiin. Perusopetuslaissa (628/1998) säädetään perusopetuksessa olevan oppilaan oikeudesta oppilashuoltoon. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (2 luku 13§) sisältää kouluille velvoitteen laatia oppilashuollon

suunnitelma ja toimenpiteet sekä yhteisö- että yksilötasolla ja suunnitelma yhteistyön järjestämisestä oppilaiden ja heidän perheidensä välillä. Kodin ja koulun yhteistyö edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Tavoitteena on oppilaan hyvinvointi ja turvallinen arki.

Oppilashuoltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus. Oppilaan tulee saada maksutta sellainen oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää – hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa kouluyhteisössä. Oppilaalla on lakisääteinen oikeus yksilölliseen oppilashuoltoon. Monialainen yhteistyö on oppilashuollossa keskeistä. Tärkeää on varhaisen tuen turvaaminen ja ongelmien ehkäisy. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.)

Tällä hetkellä kouluissa työskentelee laaja joukko ammattilaisia. Kouluissa on erityisopettajia, koulukuraattoreita, koulunkäynninohjaajia, koulunkäyntiavustajia, nuoriso-ohjaajia, nuorisotyöntekijöitä, psykiatrisia sairaanhoitajia, kouluterveydenhoitajia, koulupsykologeja ja muita ammattilaisia. Koulusosionomeina ja kasvatusohjaajina kouluissa työskentelee tällä hetkellä sosionomin ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita.

4 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Työn tarkoituksena oli lisätä tietoa ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön keinoista kouluympäristössä.

Työn tavoitteena oli selvittää, millaista hyötyä koulusosionomin työskentelystä on oppilaiden ja huoltajien näkökulmasta.

Tämä tutkimus pyrki vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

- Millaista tukea ja apua oppilaat ja huoltajat kokevat kaipaavansa kouluun?
- Millaisiin arjen haasteisiin oppilaat ja huoltajat toivoisivat apua koulun aikuisilta?

- Millaista hyötyä oppilaat ja huoltajat kokevat koulusosionomin työskentelystä?

5 Tutkimuksen toteuttaminen

5.1 Menetelmä

Tässä opinnäytetyössä käytettiin laadullista eli kvalitatiivista tutkimusotetta. Kvalitatiivista tutkimusta voidaan käyttää, kun halutaan kuvata todellista elämää ja päästä tutkimaan kuvauksen kohteena olevaa ilmiötä kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa suositaan usein ihmistä tiedonkeruun välineenä sekä menetelmiä, joissa tutkittavien näkökulmat pääsevät esille. Kohderyhmä valitaan usein myös tarkoituksenmukaisesti satunnaisotannan sijaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2012, 161 - 164.)

Tähän tutkimukseen valikoitui laadullinen tutkimusote, sillä siinä pyrittiin kartoittamaan ihmisten mielipiteitä ja kokemuksia koulusosionomin työskentelyn hyödyllisyydestä. Kohderyhmänä toimi tarkoituksenmukaisesti valittu ryhmä oppilaita ja heidän huoltajiaan. Menetelmänä tässä tutkimuksessa käytettiin teemahaastattelua, sillä se antaa vapauden keskustelulle, mutta pitäätyy kuitenkin suunnitelluissa aiheissa. Teemahaastattelu sijoittuu vapaamuotoisuudessa lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun välille – siinä pysytään ennalta määrätyissä aihepiireissä, toisin kuin avoimessa haastattelussa, mutta se antaa keskustelulle tilaa muotoutua ja soljua luontevammin eteenpäin, mihin strukturoitu haastattelu eli lomakehaastattelu taasen ei taivu (Hirsjärvi ym. 2012, 208).

5.2 Kohderyhmä ja aineiston keruu

Kohderyhmänä tässä tutkimuksessa oli joukko kouluikäisiä lapsia ja nuoria kouluista, joissa työskentelee koulusosionomi, sekä näiden huoltajat. Kohderyhmäksi valikoituivat koululaiset ja huoltajat, sillä heidän kokemuksiaan koulusosionomin työskentelystä ei ainakaan opinnäytetöin ole tutkittu. Koulusosionomin työtä on

tutkittu opinnäytetöissä tähän mennessä koulusosionomien itsensä sekä koulun henkilökunnan näkökulmista. Tässä työssä haluttiin kartoittaa, millaista hyötyä oppilaat ja huoltajat ovat kokeneet koulusosionomin työskentelystä. Tässä tutkimuksessa oli myös ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön näkökulma, joten siinä haluttiin kerätä aineistoa ikäryhmästä, jossa todennäköisesti on jo kohdattu joitakin lastensuojelussa tunnistettuja riskitekijöitä. Tämä tutkimus pyrki kartoittamaan muun muassa koulusosionomin työskentelyn hyödyllisyyttä oppilaiden kokemiin vaikeuksiin nähden.

Tutkittavat rekrytoitiin tamperelaisessa koulussa työskentelevän koulusosionomin avulla. Tarkoitus oli haastatella neljää tai viittä oppilasta vuosiluokilta 5 - 9 sekä heidän huoltajiaan, mutta haastateltavien saaminen haastatteluihin oli vaikeaa ja haastattelujen määrä jäi toivottua pienemmäksi. Haastateltavia yritettiin saada muidenkin koulujen koulusosionomien kautta, mutta tämä ei onnistunut. Opinnäytetyön tekijä jäi koulun työntekijöiden varaan haastateltavien rekrytoimisessa, sillä kouluilla ja niiden työntekijöillä ei ole oikeutta antaa oppilaiden tai huoltajien yhteystietoja ulkopuolisille henkilöille. Haastattelujen lopullinen määrä tässä tutkimuksessa oli kolme kappaletta.

Koulusosionomit työskentelevät pääosin niiden oppilaiden kanssa, joilla on eniten haasteita koulunkäynnissä ja kouluun tulemisessa ylipäätään - näin ollen myöskään vapaaehtoisein haastatteluihin osallistuminen ei liene ollut nuorten asialistalla mieluisimpana tehtävänä. Niiden oppilaiden haastatteleminen, joilla ei ollut ollut juurikaan työskentelyä koulusosionomin kanssa ei olisi ollut haastattelun sisältöjen kannalta mielekästä. Lopulta myös kevään korvalla riehunut koronavirus ja sen aiheuttama koulujen toiminnan supistuminen vaikeutti lisähaastattelujen saamista.

Haastateltavat rekrytoitiin siis koulusosionomien avulla. Koulusosionomit kysyivät halukkuutta tutkimukseen osallistumisesta niiltä oppilailta ja huoltajilta, joiden kanssa koulusosionomit olivat työskennelleet. Opinnäytetyön tekijä ei ollut suoraan yhteydessä haastateltaviin, vaan yhteydenpito hoidettiin koulusosionomin kautta. Haastateltavien rekrytointi oli siis pitkälti koulusosionomien aktiivisuuden varassa, sillä opinnäytetyön tekijä ja koulusosionomit näkivät parhaaksi, että oppilaisiin ja

huoltajiin on yhteydessä näille tuttu työntekijä eikä vieras, ulkopuolinen opinnäytetyön tekijä. Opinnäytetyön tekijällä ei myöskään ollut mahdollisuutta ottaa suoraan yhteyttä perheisiin koulun henkilökunnan ollessa estynyt antamaan oppilaiden tai huoltajien yhteystietoja vaitiolovelvollisuuden ja yksityisyydensuojan takia. Tutkimukseen kysyttiin mukaan henkilöitä, joita koulusosionomien arvioiden mukaan oli näiden tilanne huomioon ottaen mahdollista haastatella.

Haastattelut toteutettiin maaliskuun 2020 aikana, ja ne kestivät keskimäärin 15 minuuttia. Haastatteluissa olivat läsnä haastateltava, koulusosionomi ja opinnäytetyön tekijä. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin eli purettiin tekstiksi heti samana iltana haastattelun jälkeen. Oppilaita haastateltiin koulun tiloissa lukittujen ovien takana ja huoltajia muissa sovituisissa, suljetuissa tiloissa. Haastattelut sujuivat hyvin ja hyvässä vuorovaikutuksessa.

Aluksi haastateltavan kanssa käytiin läpi tiedote haastattelututkimukseen osallistumisesta (liitteet 1 ja 2) ihan ääneen lukien ja varmistaen, että kaikki kohdat on varmasti ymmärretty. Tämän jälkeen haastateltavaa pyydettiin lukemaan ja allekirjoittamaan suostumusasiakirja (liite 3), joka myös käytiin yhdessä läpi varmistaen, että kaikki on selvää.

Litteroitua aineistoa haastatteluista kertyi yhteensä 14 sivua fonttikoolla 12 ja rivivälillä 1.

5.3 Aineiston analysointi

Aineiston analyysitavat voidaan Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2012, 224) mukaan jaotella joko *selittävään* tai *ymmärtävään* lähestymistapaan. Tässä työssä käytetään analyysitapana ymmärtämiseen pyrkivää otetta. Analysoinnin menetelmäksi on tässä työssä valittu *teemoittelu*. Teemoittelu tarkoittaa sitä, että aineisto pilkotaan ja jaetaan aiheen sisältöjen mukaisesti ryhmiin (Teemoittelu, N.d). Teemoittelun tarkoituksena on etsiä aineistosta näkemyksiä, jotka kuvaavat tiettyä teemaa. Näkemysten etsimisen jälkeen ne luokitellaan teemoittain samankaltaisten joukkoon. Teemoittelu on luonteva analyysimenetelmä temahaastattelulle, sillä jo

haastattelurungon laadintavaiheessa on hahmoteltu erilaisia teemoja, joihin voidaan näkemykset analysointivaiheessa lajitella. (Teemoittelu, N.d.)

Analysointi aloitettiin lukemalla litteroidut haastattelut useaan kertaan ja jakamalla niistä esiin nousseita aiheita teemoihin. Aineisto tulostettiin, ja siitä alleviivattiin eri teemoihin sopivia kohtia erivärisiä tusseja käyttäen. Teemoiksi nousivat teemahaastattelurungon (liitteet 4 ja 5) teemoja mukailten *oppilaiden ja huoltajien toivoma tuki koulussa, koulussa ilmenevät hankaluudet sekä koulusosionomin työskentelystä koettu hyöty*.

6 Tutkimustulokset

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksinä olivat *millaista tukea ja apua oppilaat ja huoltajat kokevat kaipaavansa kouluun, millaisiin arjen haasteisiin oppilaat ja huoltajat toivoisivat apua koulun aikuisilta ja millaista hyötyä oppilaat ja huoltajat kokevat koulusosionomin työskentelystä*. Tutkimustulokset on tässä esitetty teemoittain.

6.1 Teemat

Analyysin aikana teemoiksi nousivat *oppilaiden ja huoltajien toivoma tuki koulussa, koulussa ilmenevät hankaluudet sekä koulusosionomin työskentelystä koettu hyöty*. Teemat vaikuttavat nousseen suoraan teemahaastattelurungon (liitteet 4 ja 5) teemoista, mikä oli odotettavissa.

6.1.1 Oppilaiden ja huoltajien toivoma tuki koulussa

Haastatteluista käy ilmi, että haastateltavat toivovat koulun ammattilaisille enemmän resursseja oppilaiden ohjaamiseen, kohtaamiseen ja erilaisten tilanteiden selvittelyyn. Haastatteluissa tuli toistuvasti esiin mielipide siitä, ettei koulun aikuisilla ole riittävästi aikaa.

"No musta tuntuu kyllä, että yleensä niillä ei oo oppilaille aikaa."

"...just sitä jutteluseuraa välillä niinku kaipais, et jos vaikka ahdistaa."

"Juu, en mä voi niinku koskaan mitään liikoja odottaa opettajilta, rehtorilta ehkä, mutta opettajat opettaa, heillä on luokassa jo omat rasitukset et on paineita, paljon opiskelijoita ja on rankkaa, sitten pitää pyörittää yksin ja ilman apua yksin luokassa, ei se oo helppoo, heillä on jo omat tehtävät. Ei opettaja ehdi."

Myös opettajien väsymistä ja työn kuormittavuutta pohdittiin haastatteluissa. Sen arveltiin olevan ajanpuutteen ohella syynä siihen, ettei kaikkiin tilanteisiin puututa.

Tuloksista on luettavissa, että sekä oppilaat että huoltajat kaipaavat kouluun enemmän resursseja läsnäoloon ja ihan vain juttelemiseen. Opettajien jaksaminen työssään puhutti haastatteluissa paljon, ja sen arveltiin olevan osasyynä siihen, miksi kiusaamistilanteisiin ei joko jaksettu puuttua tai ehditty puuttumaan. Koulun aikuisilta toivottiin, että heillä olisi enemmän aikaa.

"Jos otettais vähän enemmän tosissaan. Esim tunnilla mä oon huomannu et jos joku siellä nostaa ääntä tai pilkkaa muita kovalla äänellä ni opettajat vaan sanoo et älä sano tommosta, sit vaan jatkaa tuntia, sitten oppilas vaan jatkaa sitä ja opettaja vaan antaa sen tapahtua, ei välitä. Niitten pitäis jaksaa ottaa vähä enemmän tosissaan ettei vaan sanois että noniin noniin istuppa alas tai älä sano enemppää. Ne joko ei tee mitään tai sitten huutaa tai semmosta. Pitäs niinku jaksaa selvittää se."

"Nuoret yleensä koulussa niinku tulee niinku kiusaamista tai tämmöstä, niin et ehkä semmoseen tarvittais lisää aikuisia, mutta nämä opettajat,

jotka nyt opettaa, tai se on heidän, niinku, heillei oo paljon aikaa tämmöseen. Heillä on omia juttuja ni ehkä semmoseen ois hyvä.”

”Ei niil oo aikaa. Ehkä just joskus kerran kuussa niinku tai kerran vuodessa tietyllä ajalla mut jos on niinku heikompi asema lapsella ja heikompi tilanne, niin silloin voi olla että se vaatii opettajalta vähän liikaa resurssia ja jaksamista, jota heillä ei välttämättä sitten olis yhdelle oppilaalle. Toistuvasti”

Kiusaaminen puhutti haastatteluissa paljon. Kouluilta toivottiin paljon toimenpiteitä kiusaamisen ehkäisyyn ja siihen puuttumiseen sekä turvallisuuden takaamiseen koulun käytävillä. Kaverisuhteisiin ja muutenkin sosiaalisten taitojen ylläpitämiseen kaivattiin koululta apua.

”Öö tosiaan turvallista olemista koululla, että lapsi jaksais keskittyä ja oppimista ja kehittymistä edistäis, niin ja hankkis kavereita, ihan laajasti mitä koulumaailmalta voi joku vanhempi odottaa.”

”...niin koulussa on paljon kiusaamista ja tämmöstä juttua johon ehkä voitas tarvita.”

6.1.2 Koulussa ilmenevät hankaluudet

Haastatteluissa nostettiin toistuvasti esiin kouluissa ilmenevä kiusaaminen ja se tunne, etteivät opettajat ota sitä tosissaan.

Kiusaamisen koettiin olevan yksi vaikeimmista kouluissa ilmenevistä ongelmista. Myös erilaiset psyykkiset vaikeudet, kuten esimerkiksi masentuneisuus ja ahdistuneisuus koettiin haastaviksi koulumaailmassa, sillä niiden vaatimalla tavalla ei ollut resursseja toimia luokkatilanteissa.

”...oli paljon kiusaamista, mua kiusattiin paljon, mua öö tönittiin mua haukuttiin, kaikkee tämmöstä niin se oli sitten todella ärsyttävää ja sit ku mä yritin puhua opettajille, mä huomasin että joko niit ei kiinnostanu tai ei ollu aikaa semmoseen ja siinä kyl vähän meni tajuta et kenelle mä voin kertoa ja kuka ei välitä, et se oli.”

”...joku kohteli lasta huonosti ja epäoikeudenmukaisesti, epäreilusti, niin he puolusti toinen toisiaan.. - - ..mä oon monta kertaa lähettänyt lastani kuraattorille, mut hän sanoi ettei voi asialle mitään. - - ..kun mä sanoin että mun lasta hakataan, siinä kohtaa huomaa et yritettiin keksiä lapsessa jotain syytä et me ollaan väärässä, sen sijaan et ongelma ratkaistais.”

Haastatteluissa pohdittiin, onko koulun resurssipula syynä vastakkainasetteluille kiusaamisen tai väkivallan selvittelytilanteissa. Haastatteluissa mietittiin myös sitä, voiko kiireellä ja opettajapulalla olla tekemistä sen asian kanssa, että esimerkiksi lapsen kouluun tulemattomuuden syytä etsitään ensisijaisesti kotoa.

”Nää on sellasia asioita joista opettajalla ei oo välttämättä kykyä kuvitellakaan, miten vakavasta asiasta on kysymys, koska tosi herkästi kun lapsi jättää kouluun menemättä, vanhempaa syytetään. Mut ne ei ymmärrä että mitä niinkun kirjaimellisesti sanottuna helvettiä on sen vanhemman elämä kotona ja kärsimys siellä ja ei se oo niin helppoa ja ruusuilla tanssimista että lapsi tulee kouluun ja asiat menee niinkun pitää. Se ongelma on pintaa syvemmällä.”

6.1.3 Koulusosionomin työskentelystä koettu hyöty

Kaikki vastaajat pitivät koulusosionomin läsnäoloa koulussa hyödyllisenä. Haastateltavat kuvaavat koulusosionomin ihmiseksi, jolla on aikaa, kun jostain kouluun tai muuhunkin liittyvästä huolesta on tarvetta jutella jonkun kanssa. Koulusosionomin koettiin olevan koulussa se henkilö, joka on nimenomaan oppilaita varten, kun taas opettajien koettiin olevan oppimista varten. Koulusosionomin kanssa koettiin voitavan jutella ihan mistä vaan, ja kontakti häneen koettiin olevan mahdollinen vaikka välitunnilla tai koulun käytävällä ilman sen suurempaa etukäteen sopimista. Koulusosionomi on ollut huoltajille yhdyshenkilönä kodin ja koulun välillä, auttanut oppilaita tehtävissä, tarjonnut psykososiaalista tukea ja ollut läsnä.

”...ja sitte just nää koulusosionomit niin niillä löytyy yleensä aikaa. Et jos tarviit juttuseuraa niin ne pystyy jutteleen.”

”Voin vaan soittaa että se on aina vastannu mun soittoon, että se ei oo ikinä ollu liian kiireinen et se ei pystyis vastaan soittamiseen ja sitten se on yleensä pystyny tuleen jutteleen ja jos se ei oo pystyny just silloin niin se tulee noin kymmenen minuutin sisään.” ”Jos mull on ongelmia joidenki tehtävien kanssa niin minun koulusosionomi on auttanu minua niissä tehtävissä tai jos minulla on ollu jotain kouluhuolia niin hän on auttanu minua niissä. Puhumalla minun kanssa että mitä niiden ongelmien kanssa vois tehdä tai semmosta.”

”No mun mielestä se on kyllä ehkä hyvä että hän on täällä, et hän ei ole niinkään keskittyny niinku opettajan hommiin vaan oppilaisiin, että se on ollu kyllä hyvä juttu.”

”...ja sitten just näiltä koulusosionomeilta löytyy aina aikaa et niinku esim silloin ku mul oli joskus ahdistus- ja paniikkikohtauksii niin ni silloin se (koulusosionomi) niin sil oli aikaa ja me juteltiin vaan kunnes se oli ohi.”

"Nii sitte näitten koulusosionomeitten kaa niinku sä voit millon tahansa mennä jutteleen niille, voit vaikka kesken välkän mennä vetäseen hihasta ja sitten ne vaan jutteele sun kaa ihan mistä sä haluat, ja niinku mun omasta mielestä tai niinku riippuu toki et onko saatavilla mut jokases koulus pitäs olla ainaki yks mun mielestä. Että se vois auttaa tosi monia ihmisiä. Mä en nyt tiedä kuinka monessa koulussa on mut mun mielestä joka ikiseen kouluun pitäs tulla ainakin yks, varsinki peruskouluun, niinku se voi auttaa ykkös-kutosluokkalaisia ja se voi auttaa seiska-ysiluokkalaisia, en sitte tiedä lukiosta tai amiksesta ku ei oo kokemusta mutta ainaki tänne peruskouluun."

"Meidän koulusosionomi, hän on meillä ollut perheessä turvasilta mun ja koulun välissä lapsen asioissa. Se on ollut todella turvallinen reitti asioida ja hoitaa lapsen kouluasioita. Ennen hänen tuloa meidän elämään lapsi ei ollut kyllä edes suostumassa menemään kouluunkaan. Hänellä on ollut todella suuri vaikutus lapsen elämään. Ja hänen koulumaailmaan. - - ...hänen onnistui saada lapsi kiinnostumaan opettajistaan, oppiaineistaan ja koulustaan. Ja sinne kiintymään."

Koulusosionomi on haastateltavien mukaan auttanut myös kiusaamisasioissa ja luonut turvaa kouluun tulemiseen. Koulusosionomi on kyennyt auttamaan myös akuuttien psyykkisten hankaluuksien kanssa. Yksi vastaajista kertoo, kuinka koulusosionomi on auttanut häntä eroon riippuvuuksista ja viiltelystä.

"Juu, se on auttanut mua tosi paljon, jos mua on vaikka ahdistanu, ni me ollaan menty, tultu vaikka tänne tai menty johonki pieneen luokkatilaan jossei oo muita sillä hetkellä ja sit me ollaan vaan juteltu, ja, niin, se on tosi terapeutista tavallaan."

"Joo, ja esimerkiks mun mielenterveysongelmista kuten masennuksesta ja ahdistushäiriöstä ja niin, sitte myöski mun ns fyysisistä ongelmista ja riippuvuuksista ku mä alotin nikotiinin käytön alunperin siks et mä en viiltelis, ny on vuos puhtaana viiltelystä, ni sitte mä oon pystyny puhuun

sille siitä ja sit se on kannustanu mua lopettaan ja se on itseasias auttanutki vähäse, et mä oon vähentäny.”

”Kyllä hän on. hän on koulukiusaamisen tai sitten koulutehtävien kanssa hän on auttanut mua.”

”Jos haluaa että lapsi kasvaa hyvällä tavalla ja hyvällä opetuksella kotonaan, ettei joudu maailmalle huostaanottoon, niin kyllä se sosionomi on paljon järkevämpi kuin moni muu taho josta on itsellä kokemus. - - ...monesti ollaan jopa pelätty että tekee itsemurhan. Niin elikkä siinä vaiheessa ollaan tässä vaiheessa. Oli huostaanottokin lähellä ja kaikkee että. Mulle on paljon että saan pitää mun lasta kotona, ja saan nähdä että mun lapsi elää ja se on mulle tärkeä että mä nään että mun lapsi suunnittelee tulevaisuutta ja hänellä on muita ajatuksia kuin itsemurha päässä, se merkkää paljon.”

Koulusosionomin läsnäolosta on haastateltavien mukaan ollut apua kouluun saapumisessa ylipäätään. Kaikkien haastateltavien kohdalla ongelma oli se, että he tai heidän huollettavansa olivat syystä tai toisesta olleet välillä pitkiäkin aikoja poissa koulusta taikka eivät halunneet sinne mennä.

Koulusosionomin työstä oltiin yksimielisiä – se oli kaikkien vastaajien mielestä hyödyllistä. Koulusosionomin nähtiin pystyvän vastaamaan suurimpaan osaan oppilaalle koulussa ilmenevistä hankaluuksista tai vaikeuksista ja myös ihan tavallisiin koulutyöhön liittyviin pulmiin. Lisäksi koulusosionomin läsnäolosta koulussa nähtiin olevan se hyöty, että kouluun on helpompi ja mieluisampi tulla. Eräs haastateltava kertoi halunneensa tulla kouluun ihan vain siksi, että koulusosionomilta saa jo pelkästä kouluun tulemisesta myönteistä palautetta.

”Mutta ku tietää, että tuu kouluun, minä odotan sinua pihalla, niin lapsi tietää et joku on vastassa ja on turvallista mennä, ei ole pallo hukassa minne menee tai sit pitkin käytävää häntä pilkataan tai nauretaan, no oot lintsari tai sitä tai tätä, kaikkee on. Lasten maailma on julma.

Opettajalla ei ole sitä resurssia tulla, pihassa odottaa että lapsi tulee, ja olla vastassa koska kymmeniä sitten metelöi tunnilla. Luokka on systeeminä jo sekaisin. Pitää olla joku muu kuin opettaja, opettaja opettaa ja se on hänen ainoa tehtävä ja siihen pitää panostaa ja vaatia liikaakin huomiota. Mutta tää sosionomikuvio on ollut tosi hieno, joku viisas tän on keksiny. Ja se on auttanu meitä ja monia muitakin perheitä.”

”Niin, halusin tulla kouluun ihan vaan sen takia koska näiltä koulusosionomeilta saa tsemppiä, just siis siitä että tulee kouluun, ja, nii.”

”Ku lapsella on ollut alakuloinen olo melkein masentunut ja on kärsinyt, ettei halua mennä kouluun ja taas pakotetaan että pitää mennä kouluun ja kamala stressi siitä että koulussa kiusattu ja on pahoinvointii niin niin hän on ollut vähän niin kuin lapsen elvyttäjä, henkiinherättäjä vois sanoo näin niinku kokonaisvaltaisesti.”

”Ja mä oon ollut tosi kiitollinen sitten että koulussa on ollut sosionomi jonka kautta mä voin asioida ja johon mä luotan. Johon mun lapsi luottaa. Koska ei ole minusta kysymys, on minun lapsesta ja hänen tulevaisuudesta – mun lapsi luottaa häneen.”

7 Pohdinta

Opinnäytetyön aihetta pohtiessani pidin mielessäni koko opintojen ajan tärkeimpänä pitämäni aihepiiriä: *lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämistä*. Tähän aihepiiriin voidaan sisällyttää muun muassa syrjäytymisen ehkäisy, mielenterveyden edistäminen, varhainen puuttuminen sekä ennaltaehkäisevä tuki (Halme & Perälä 2014). Koulutukseen liittyvien harjoittelujaksojen aikana ja työskennellessäni lastensuojelun perhetyössä olen usein pohtinut, miksi tukea ei viedä sinne, missä lapset ja nuoret päivittäin ovat eli kouluun. Edellä mainituista asioista kaikkiin

voitaisiin vaikuttaa myönteisesti kouluympäristössä, mikäli siellä olisi riittävästi sosiaalialan ammattilaisia matalalla kynnyksellä saatavilla. Tästä syystä Tiimikoulu-hankkeesta kuultuani päätin heti, että teen opinnäytetyöni koulusosionomin työskentelyyn liittyen. Koulusosionomin työnkuvaa kuntoutuksen ohjaajan osaamisen näkökulmasta pohdin vielä erikseen tämän luvun lopussa.

Koulusosionomien työtä on tutkittu aiemmin opinnäytetöissä koulusosionomien näkökulmasta sekä koulun henkilökunnan näkökulmasta, mutta ei oppilaiden ja huoltajien näkökulmasta (Törrö 2018; Nieminen & Turunen 2015; Miettinen & Raassina 2016; Ahonen & Matilainen 2019). Tässä tutkimuksessa halusin tutkia nimenomaan oppilaiden ja huoltajien kokemuksia koulusosionomin työstä, sillä heidän ääntään ei ole päästy tässä asiassa kuulemaan ja mielestäni heidän kokemuksensa koulusosionomin työn hyödyllisyydestä ovat keskeisiä, kun halutaan arvioida koulusosionomin työn merkityksellisyyttä ja vaikuttavuutta.

Tulosten perusteella oppilaat ja huoltajat ovat huolissaan opettajien jaksamisesta ja riittämättömistä resursseista. Haastatteluissa tuli vaikutelma, että opettajien kiire ja väsymys ovat ihan yleisesti tiedossa oleva asia niin oppilaille kuin huoltajillakin. Tuloksista on nähtävissä myös se, että kohderyhmä toivoo kouluihin enemmän resursseja ja henkilökuntaa, jolla on aikaa ottaa asiakseen oppilaiden kokemat sosiaaliset ongelmat koulussa.

Kun ajatellaan perheitä, joissa lapset joutuvat kohtaamaan kiusaamista, mielenterveysongelmia, oppimisvaikeuksia ja muuta kärsimystä, olisi ensiarvoisen tärkeää, että apu olisi lähellä, arjessa ja matalalla kynnyksellä saatavilla, ilman asiakkuuksia erillisiin instansseihin, kuten esimerkiksi lastensuojeluun. Jos ajatellaan lasta, jolla on tukimuotoina vaikkapa lastensuojelun perhetyö, ammatillinen tukihenkilö, koulukuraattorin käynnit ja erityisopettaja, voidaan helposti kuvitella tilanteen sekavuutta kyseisen lapsen kannalta. Hänellä on tuki neljältä eri taholta, mikä voi sekoittaa lasta niin, ettei edes hän itse ole perillä mitä varten ja mistä kautta nämä tukihenkilöt ovat. Kukaan näistä henkilöistä ei kuitenkaan ole läsnä lapsen arjessa – lapsi tapaa heitä viikottain tai muutaman kerran viikossa. Koulussa koulusosionomi olisi valmiiksi läsnä ja perillä lapsen arjesta koulussa, jossa hän

viettää suuren osan päivästänsä. Koulusosionomille ei tarvitse varata aikaa, vaan häneen saa yhteyden vaikkapa WhatsApp -sovelluksen kautta. Hänen juttusilleen pääsee saman päivän aikana. Lapsi ja nuori elää hetkessä, ja tästä syystä ei juuri sillä hetkellä käsillä oleva asia ole välttämättä mielen päällä enää tukihenkilölle varattuna aikana seuraavalla viikolla. Oppilas tarvitsee apua ja tukea tänään.

Opettajien väsyminen ja resurssipula näkyvät haastateltavien pohdinnoissa useassa kohdassa. Syrjäytyminen on kallista yhteiskunnalle, ja koulussa voitaisiin tehdä paljon sitä ehkäisevää työtä. Pelkästään lastensuojelun raskaat toimenpiteet, kuten esimerkiksi huostaanotto, ovat riskejä syrjäytymisen kannalta. Yhdessä tämän tutkimuksen haastatteluista arveltiin koulusosionomin työn vaikuttaneen jopa siten, että huostaanottoa ei oppilaan kohdalla tarvinnut tehdä. Mikäli osa syrjäytymisen hintalapun summasta maassamme käytettäisiin koulusosionomien palkkaamiseksi kouluihin, uskon, että kyseisen hintalapun lukema vähitellen pienenis.

Mielenterveyden edistäminen, tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukeminen sekä kohtaaminen arjessa lisäävät lapsen ja nuoren hyvinvointia ja mahdollisuutta kasvaa tasapainoiseksi, tuottavaksi yhteiskunnan jäseneksi. Tulosten perusteella koulusosionomin työstä nähdään hyötyjä edellä mainittujen seikkojen toteutumisessa; koulusosionomi kykenee tukemaan oppilaan psyykkistä hyvinvointia, auttamaan kiusaamis- ja kaveriasioissa sekä olemaan yksinkertaisesti läsnä turvallisena aikuisena, jolla on aikaa.

Koulun ja kodin välisen yhteyden merkitys syrjäytymisen ehkäisyssä on suuri. Tutkimustulosten perusteella koulusosionomi kykenee vahvistamaan koulun ja kodin välistä yhteistyötä sekä toimimaan matalan kynnyksen yhteyshenkilönä kodin ja koulun välillä.

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaista hyötyä oppilaat ja huoltajat kokevat koulusosionomin työskentelystä. Tutkimustulosten perusteella on kiistatonta, että koulusosionomin työstä koetaan hyötyä ja koulusosionomi haluttaisiin vakituiseksi osaksi jokaisen koulun henkilökuntaa. Koulusosionomin koettiin olevan saatavilla silloin, kun nuori itse sitä toivoi ja hänen kanssaan koettiin

voitavan jutella ihan mistä vaan. Näin syntyy tuttuuden tunne ja luottamus, joka on varmasti tärkeää siinä vaiheessa, kun nuori haluaa puhua jostain itselleen hankalasta aiheesta, kuten esimerkiksi koulukiusaamisesta tai hyväksikäytöstä.

7.1 Opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyön suunnitelman kirjoittaminen alkoi syksyllä 2019. Tuolloin syntyi suuri osa teoreettisesta viitekehystä, ja sitä muokattiin vielä seuraavina kuukausina. Teoriataustaa ja lähteitä kartoitettaessa kävi ilmi, ettei tietoa ollut helppo löytää, sillä koulusosionomien toimiminen kouluissa on uutta eikä vastaavaa löytynyt esimerkiksi vieraskielisistä lähteistä. Toisaalta suomalaisten lasten hyvinvoinnin tilaan ja sen edistämiseen liittyvässä opinnäytetyössä ei ulkomainen tutkimustieto välttämättä toisi varsinaista lisäarvoa työhön. Tähän työhön pyrittiinkin löytämään kotimaisia relevantteja lähteitä tieto- ja kasvatuskirjallisuudesta, artikkeleista ja julkaisuista, opinnäytetöistä ja väitöskirjoista. Opinnäytetyön tutkimusvaihe aloitettiin loppuvuodesta 2019 osallistumalla Tampereen alueen koulusosionomien yhteiseen tapaamiseen ja esittämällä siellä aikomus tehdä aiheesta opinnäytetyö. Kaikki paikalla olleet koulusosionomit lupasivat kysyä oppilailtaan ja oppilaiden huoltajilta halukkuutta haastatteluihin. Koulusosionomien tapaamisissa opinnäytetyön tekijä kävi neljä kertaa ja sai paljon taustatietoa sekä vinkkejä tutkimukseen. Haastateltavien rekrytoimisessa ilmeni haasteita, sillä muutama jo haastatteluun aiemmin lupautunut haastateltava perui myöhemmin. Lopulta haastattelut saatiin toteutettua helmi-maaliskuun vaihteessa 2020, ja tuolloin opinnäytetyön tekijällä oli jo kiire päästä haastatteluvaiheeseen. Suomeen maaliskuulla 2020 rantautunut koronavirusepidemia laittoi haastattelujen järjestämiselle lopun, ja opinnäytetyön tekijä joutui tyytymään kolmeen haastatteluun. Haastattelut litteroitiin maaliskuun aikana, ja tulokset syntyivät myös maaliskuussa. Pohdinta jatkui huhtikuun puolelle, ja lopulta opinnäytetyö lähetettiin arvioitavaksi toukokuun alussa.

Opinnäytetyön tekijänä kohtasin vaikeuksia tutkimusaineiston saamisessa. Koulun henkilökunta vaikuttaa olevan ylityöllistettyä, kuormittunutta ja kiireistä. Oli vaikea saada rehtoreilta ja koulusosionomeilta vastauksia tutkimukseeni liittyviin sähköpostiviesteihin. Koulun rehtoreiden ja muun henkilökunnan kuormittuneisuus

saattoi olla syynä myös siihen, että opinnäytetyön tekijänä koin vaikeaksi päästä läpi niistä esteistä, joiden oletan muodostuneen koulun henkilökunnan kuormittuneisuudesta ja kenties haluttomuudesta lähteä mukaan johonkin ylimääräiseen, joka sekoittaisi koulun jo valmiiksi kuormittunutta arkea. Lopulta tutkimusaineiston hankkimisen mahdollisti koulun koulusosionomin aktiivisuus. Opinnäytetyön tekijänä voin onnitella itseäni siitä, että kyseisessä tehtävässä toiminut yhteistyökumppani koki tutkimusaiheeni tärkeäksi – hänen aktiivisuutensa myötävaikutti siihen, että tutkimukseen ylipäätään saatiin aineistoa.

7.2 Eettisyys ja luotettavuus

Ihmisten kanssa tehtävän tutkimuksen eettisissä periaatteissa on erityisiä huomioitavia seikkoja. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeen (2019, 7) mukaan opinnäytetyön tekijän tulee kunnioittaa tutkittavan itsemääräämisoikeutta, ihmisarvoa ja kulttuuriperintöä. Opinnäytetyön tekijän on myös toteutettava tutkimus siten, ettei siitä koidu tutkittavalle riskejä, vahinkoja tai haittoja. Tutkittavan on tiedettävä, mihin tutkimukseen hän on osallistumassa, mitä se koskee ja mitä tietoja hänestä tallennetaan. Näiden toteutumisesta huolehdittiin tarkoin laadituilla tiedotteilla ja suostumusasiakirjoilla (liitteet 3, 4 ja 5).

Tutkittavien oikeuksiin kuuluu kappaleen alussa mainitun julkaisun mukaan saada kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta tai keskeyttää osallistumisensa milloin tahansa ilman seuraamuksia, voida peruuttaa suostumuksensa osallistua milloin vain ja yhtä helposti kuin suostumuksen antaessaankin, saada riittävästi tietoa tutkimuksesta ja sen toteutuksesta, saada tietoonsa suunnitelma hänestä kerätyn materiaalin säilytyksestä ja käsittelystä, saada riittävästi harkinta-aikaa suostumukseensa, saada riittävä ymmärrys tutkimuksen tavoitteista sekä saada tietoonsa opinnäytetyön tekijän sidonnaisuudet tutkimuksen kannalta.

Lisäksi alaikäisten kanssa toimittaessa on tutkimuseettisen neuvottelukunnan mukaan syytä ottaa huomioon lapsen oikeus saada tietoa tutkimuksesta ikätason mukaan, alle 15-vuotiaan lapsen huoltajien oikeus saada tietoa tutkimuksesta ja päättää lapsen osallistumisesta tutkimukseen, lapsen oikeus päättää

suostumuksestaan ensisijaisesti itse, lapsen oikeus itsemääräämisoikeuden ja vapaaehtoisuuden kunnioitukseen, lapsen oikeus erityiseen suojeluun sekä se, että opinnäytetyön tekijän on keskeytettävä lapsen osallistuminen tutkimukseen, mikäli osallistuminen ei ole alaikäisen lapsen edun mukaista. (Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa 2019, 7 - 10.) Suostumukset hankittiin asianmukaisesti.

Tutkimuslupa saatiin Tampereen kaupungilta. Suostumusasiakirjat ja tiedotteet (liitteet 1, 2 ja 3) laadittiin niin lapsille kuin heidän huoltajilleenkin.

Haastattelut nauhoitettiin nauhuriin tallenteelle, joka tuhottiin litteroinnin jälkeen. Litteroitu aineisto tallennettiin tietokoneelle opinnäytetyön tekijän oman salasanan taakse. Aineiston analysoinnin jälkeen tiedot tuhottiin koneelta. Analyysissä tutkittavista ei mainita henkilötietoja. Heistä ei kerätty missään vaiheessa muita taustatietoja kuin iät. Tutkittavat ovat oppilaina ja oppilaiden huoltajina tamperelaiskoulussa, jonka nimeä ei mainita. Näin pyrittiin varmistamaan tutkittavien anonymiteetin säilyminen.

Tuloksia analysoidessa sitaateista jätettiin pois joitakin tunnistetietoja, esimerkiksi huoltajan kertomuksessa oppilaan nimi tai sukupuoli taikka koulusosionomin nimi. Nämä muutettiin sanoiksi *lapsi* ja *koulusosionomi*. Sitaaateista jätettiin anonymiteetin säilyttämiseksi pois lainauksia, joissa kerrottiin seikkaperäisesti haastateltavan kokemia tapauksia. Aineistosta rajattiin analyysin ulkopuolelle myös lauseita, joissa keskityttiin vertaamaan kokemuksia esimerkiksi koulukuraattorin tai koulupsykologin palveluista koulusosionomin palveluihin, sillä näiden erojen analysoiminen olisi vaatinut perehtymistä edellä mainittuihin ammattiryhmiin tarkemmin. Sitaaateista jätettiin myös sitaattikoodit pois haastattelujen määrän jäätyä pieneksi.

Opinnäytetyön eettiset periaatteet perustuvat yleisiin eettisiin peruskysymyksiin pohjautuvaan hyvään tieteelliseen käytäntöön. Sen mukaan opinnäytetyön tekijä muun muassa noudattaa rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta työssään, soveltaa eettisesti kestäviä menetelmiä, ottaa muiden tutkijoiden työn ja saavutukset kunnioituksella huomioon ja antaa niille heille kuuluvan arvon, määrittelee ja kirjaa

tutkimusryhmän aseman ja oikeudet kaikkien osapuolten hyväksymällä tavalla sekä säilyttää aineiston asianmukaisella, sovitulla tavalla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2012, 24.)

Tutkimuksen luotettavuuteen liittyvät seikat ovat kytköksissä opinnäytetyön tekijän kykyyn tuottaa mahdollisimman tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisen kaikista vaiheista. Haastatteluvaiheen tarkka selostus on esimerkiksi sitä, että tekstissä tuodaan selkeästi esille paikat ja olosuhteet, joiden vallitessa haastattelu tehtiin. Yhtä lailla muidenkin vaiheiden osalta tutkimus raportoidaan mahdollisimman tarkasti ja tyhjentävällä tavalla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2012, 232.)

Haastattelujen määrän jäätyä suunniteltua pienemmäksi piti opinnäytetyön tekijän miettiä tarkoin sitä, millä tavoin hän tulkitse ja julkaisi haastattelujen tuloksia. Haastattelujen saamiseen vaikutti vahvasti myös kohderyhmän jäsenten motivaatio suostua haastatteluun. Lähtökohtaisesti haastateltaviksi valikoitui henkilöitä, jotka olivat saaneet koulusosionomin palveluja ja tätä myötä mahdollisesti myös saaneet koulusosionomin työskentelystä itselleen tai huollettavalleen hyötyä ja apua. Toisaalta tämä fakta oli linjassa opinnäytetyön tavoitteiden kanssa, sillä opinnäytetyössä oli tarkoitus nimenomaan kartoittaa kokemuksia ja hyötyjä koulusosionomin työskentelyyn liittyen.

7.3 Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheita

Johtopäätöksinä voidaan todeta, että koulusosionomin työstä on hyötyä sekä oppilaille että huoltajille. Koulusosionomin työ nähdään tarpeellisena, merkityksellisenä sekä toivottavana. Koulusosionomin ammatin toivotaan jäävän kouluihin vakituiseksi, ja jokaiseen kouluun toivotaan saatavan ainakin yksi koulusosionomi. Opettajat ovat kuormittuneita oppilasaineiden sosiaalisten haasteiden ja säästötoimenpiteiden alla. Tutkimustulosten perusteella kouluihin kaivataan läsnä olevaa aikuista, jolla on aikaa jutella niin oppilasta kuin huoltajaakin askarruttavista asioista. Tulokset antavat osviittaa siitä, että koulusosionomi voi ehkäistä syrjäytymistä ennalta.

Yksi tärkeimmistä huomioista, jotka tuloksista nousivat esiin, oli koulusosionomin luoma myönteinen ilmapiiri kouluun saapumiselle. Koulusosionomi myös mahdollisti kiusaamista kokeneen oppilaan turvallisen ja rennon saapumisen kouluun. Jos koulusosionomi voi olla todella vaikuttamassa yhdenkin nuoren ajatuksiin siitä, että kouluun kannattaa ja voi tulla ja nuoren mahdollinen koulusta putoaminen ja syrjäytyminen päästään ehkäisemään, on yhteiskunta säästänyt jo pitkän pennin.

Tästä tutkimuksesta ei voi kuitenkaan vetää pitkälle luotaavia johtopäätöksiä, sillä aineisto on pieni näyte yhden tamperelaiskoulun oppilaiden ja huoltajien mielipiteistä. Samankaltainen tutkimus laajemmalla aineistolla olisi hyödyllinen ja tarpeellinen.

Aihetta olisi syytä tutkia lisää esimerkiksi tekemällä laaja haastattelu- tai kyselytutkimus, jossa kohderyhmänä olisi pelkästään oppilaat ja toinen, jossa kohderyhmänä olisi ainoastaan vanhemmat. Laajemman aineiston saaminen olisi tärkeää. Myös erikseen alakouluilta olisi hyvä kerätä kokemuksia tästä tutkimusaiheesta. Myös opinnäytetyö, jossa tutkittaisiin opettajien tai koulukuraattorien kokemuksia koulusosionomien työskentelystä, olisi varmasti hyödyllinen koulusosionomien toimien yleistymisen kannalta jatkossa. Koulusosionomin työstä tehty laaja vaikuttavuustutkimus olisi äärimmäisen mielenkiintoinen ja tärkeä, mutta se lienee vaikeaa, ellei mahdotonta toteuttaa.

7.4 Kuntoutuksen ohjaajan osaaminen koulun sosiaalityön näkökulmasta

Opinnäytetyö käsittelee koulusosionomin työskentelystä koettua hyötyä. On hyvä tarkastella hiukan sitä, miten kuntoutuksen ohjaajan osaaminen istuu koulusosionomin toimenkuvaan.

Kuntoutuksen ohjaaja on kuntoutuksen moniosaaja, joka on perehtynyt jokaiseen kuntoutuksen osa-alueeseen – myös sosiaalisen kuntoutuksen kenttään. Hän tukee asiakastaan arkisissa asioissa tämän psyykkistä toimintakykyä vahvistaen.

Kuntoutuksen ohjaaja toimii asiakkaansa yhteyshenkilönä eri tahojen välillä sekä

huolehtii siitä, että asiakas on kuntoutustoiminnan keskiössä ja osallisena sen suunnittelussa, toteutuksessa ja seurannassa. Hän havainnoi asiakkaansa toimintakykyä niin sen fyysisen ja psyykkisen kuin sosiaalisenkin ulottuvuuden osalta sekä arvioi asiakkaansa tuen tarpeita. (Kuntoutusohjaaja, N.d.) Kuntoutuksen ohjaaja on sanalla sanoen vieressä kulkija, rohkaisija ja tukija asiakkaalleen.

Sosiaalinen kuntoutus määritellään sosiaalihuoltolaissa tehostetuksi tueksi, jonka tarkoitus on vahvistaa sosiaalista toimintakykyä, torjua syrjäytymistä ja edistää osallisuutta (L 1301/2014, 17 §). Siihen mainitaan kuuluvan muiden muassa sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen, kuntoutusneuvonta ja -ohjaus sekä tuki sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin. Nuorten kohdalla laissa mainitaan sosiaalisen kuntoutuksen tarkoittavan myös nuorten tukemista työllistymiseen tai opintoihin sekä näiden keskeytymisen ehkäisyyn. (L 1301/2014, 17 §.) Kuntoutuksen ohjaajalla on vankka ymmärrys ennaltaehkäisevästä toiminnasta, ja hän toimii työssään kuntouttavalla työotteella. Kuntoutuksen ohjaaja on myös palveluohjauksen osaaja – hän tuntee palvelujärjestelmän sekä osaa luovia siinä ohjaten asiakastaan oikealle luukulle. Kuntoutuksen ohjaaja hallitsee poluttamisen käsitteen käytännössä ja huolehtii asiakkaansa kanssa laadittujen tulevaisuudensuunnitelmien toteuttamisesta. Tämänkaltainen osaaminen on ensiarvoisen tärkeää syrjäytymistä ehkäisevässä työskentelyssä. Kouluympäristössä nuorisotyön ja sosiaalialan ammattilaisten työskentelyn yksi tärkeimmistä painopisteistä on syrjäytymisen ehkäisy.

Kuntoutuksen ohjaajan osaaminen on siis omiaan vahvistamaan koulun moniammatillista joukkoa. Hänellä on valmiudet havainnoida ja arvioida oppilaiden sosiaalisia haasteita ja syrjäytymisen riskitekijöitä sekä ohjata näitä tarvittavien palveluiden piiriin. Hänellä on myös voimavarakeskeinen lähestymistapa asiakkaansa asioihin – hän pyrkii etsimään vahvuuksia yhdessä asiakkaan kanssa sekä vahvistamaan niitä. Asiakkaan vahvuudet ja voimavarat sekä hänen voimaannuttamisensa ovat kuntoutuksen ohjaajan osaamisen keskiössä. Kuntoutuksen ohjaaja työskentelee tavoitteenaan tehdä itsensä tarpeettomaksi, ja hänen pyrkimyksenään on asiakkaan pärjääminen omillaan. Tätä sosiaalinen

kuntoutus pohjimmiltaan on. Kuntoutuksen ohjaaja on asiakkaan kokonaisvaltaisen toimintakyvyn arvioinnin ammattilainen.

Kouluympäristössä lasten ja nuorten kanssa työskentelevä moniammatillinen joukko hyötyisi myös kuntoutuksen ohjaajan osaamisesta. Lapset ja nuoret tarvitsevat aitoa kohtaamista, myötätuntoista vierellä kulkemista sekä hyvän huomaamista – aikuista, jolla on heille aikaa.

Lähteet

- Ahonen, T. & Matilainen, T. 2019. Oppilashuollon näkemyksiä koulusosionomien työnkuvasta ja vakiintumisen haasteista. Opinnäytetyö. Viitattu 15.4.2020.
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/167060/Opinnäytetyö%20Ahonen%2C%20Matilainen.pdf?sequence=2>
- Alinen, M. 2019. Luokanopettajien kokemat haasteet 2010 -luvulla ja opettajien kokemuksen merkitys haasteita kohdattaessa. Pro Gradu -tutkielma. Viitattu 22.3.2020
http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20190319/urn_nbn_fi_uef-20190319.pdf
- Avola, P & Pentikäinen, V. 2019. Kukoistava kasvatus. Positiivisen pedagogiikan ja laaja-alaisen hyvinvointiopetuksen käsikirja. s. 31. BEEhappy Publishing.
- Ehkäisevä lastensuojelu. N.d. Minilex. Viitattu 20.11.2019. <https://www.minilex.fi/a/ehkäisevä-lastensuojelu>
- Halme, N. & Perälä, M-L. 2014. Lapsiperheiden huolet ja avunsaanti. s. 216. Teoksessa Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. THL. Juvenes print – Suomen yliopistopaino Oy, Tampere.
- Heino, T. 2014. Lastensuojelun pirullinen tehtävä. s. 288. Teoksessa Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. THL. Juvenes print – Suomen yliopistopaino Oy, Tampere.
- Hilli, P., Ståhl, T., Merikukka, M. & Ristikari, T. 2017. Syrjäytymisen hinta – case investoinnin kannattavuuslaskelmasta. Yhteiskuntapolitiikka 6/2017. THL:n ja Sitran tutkimus. Viitattu 20.11.2019. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/vaikutukset-ja-kustannukset/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-kustannusesimerkit>
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2012. Tutki ja kirjoita. s. 24, 161-164, 208, 224, 232. Kariston kirjapaino Oy, Hämeenlinna.

Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. Verkkojulkaisu. Viitattu 5.12.2019.

https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf

Joronen, K. & Koski, A. 2010. Tunne- ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen kouluyhteisössä. s. 119. Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print, Tampere.

Juurisyyanalyysi: nuorten elämänhallinta ja mielenterveys. 2019. Sitran julkaisu. Viitattu 9.12.2019. <https://www.sitra.fi/julkaisut/juurisyyanalyysi-nuorten-elamanhallinta-ja-mielenterveys/#haasteiden-ja-voimavarojen-tasapaino>

Jääskinen, A-M. 2017. Mitä sä rageet? Lapsen ja nuoren tunnetaitojen tukeminen. s. 4. Lasten keskus ja kirjapaja Oy, Helsinki.

Kananoja, A. 2018. Selvityshenkilön arvio lastensuojelun henkilöstön riittävydestä ja ratkaisuehdotukset kuormituksen vähentämiseksi. s. 4. Viitattu 20.11.2019.

<https://stm.fi/documents/1271139/6184550/Selvityshenkilön+arvio+lastensuojelun+kuormitus+FINAL+050318.pdf/a489a36e-7c2f-4ac7-9372-6bb221d2705e/Selvityshenkilön+arvio+lastensuojelun+kuormitus+FINAL+050318.pdf>

Koulusosionomi on matalan kynnyksen auttaja. 2015. Talentia-lehti. Viitattu 25.3.2020. <https://www.talentia-lehti.fi/koulusosionomi-on-matalan-kynnyksen-auttaja/>

Koulusosionomi tukee koko luokan hyvinvointia. 2018. Talentia -lehti. Viitattu 20.11.2019. <https://www.talentia-lehti.fi/koulusosionomi-tukee-koko-luokan-hyvinvointia/>

Kuikka, M. N.d. Mitä varhaisella puuttumisella tarkoitetaan? Varpu -projekti. Viitattu 20.11.2019. <https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Varpu-tukea-lapselle-ajoissa.pdf>

Kuntoutusohjaaja. N.d. Ammattinetti. TE-palvelut. Viitattu 26.3.2020. http://www.ammattinetti.fi/ammattit/detail/15/3/285_ammatti

L 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki. 17 §. Viitattu 26.3.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301#Pidp446917936>

Lammi-Taskula, J & Karvonen, S. 2014. Johdanto. s. 13. Teoksessa Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. THL. Juvenes print – Suomen yliopistopaino Oy, Tampere.

Miettinen, H & Raassina, E. 2016. Ennaltaehkäisevää sosiaalityötä koulussa.

Opinnäytetyö. Viitattu 16.4.2020.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/121801/Miettinen_Heidi_Raassina_Emma.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Mitä mielenterveys on? N.d. Mieli ry. Viitattu 20.11.2019.

<https://mieli.fi/fi/mielenterveysseura/organisaatio-ja-toiminta/strategia/mita-mielenterveys>

Nieminen, S. & Turunen, J. 2015. Koulusosionomi oppilaan äänen kuulijana.

Opinnäytetyö. Viitattu 15.4.2020.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/92447/Nieminen_Saara_Turunen_Johanna.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. 2007. Valtiontalouden tarkastusvirasto. Viitattu

20.11.2019. <https://www.vtv.fi/app/uploads/2018/07/03142740/nuorten-syrjaytymisen-ehkaisy-146-2007.pdf>

1287/2013. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. Annettu 30.12.2013. Viitattu 18.4.2020.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2014. Opetushallitus. Viitattu

18.4.2020.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

628/1998. Perusopetuslaki. Annettu 21.8.1998. Viitattu 17.4.2020.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Repo, L. 2013. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. s. 14. Bookwell Oy, Juva.

- Sihvonen, E. 2005. Lasten ja nuorten pahoinvointi: vastuullinen vanhemmuus julkisuuden valokeilassa. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 9.12.2019.
https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/opinnaytekilpailu/gradu_sihvonen.pdf
- Sosionomit näkyvämmäksi koulumaailmaan. 2014. Metropolia. Sosiaalialan opiskelijoiden ja opettajien yhteisblogi. Viitattu 29.3.2020.
<https://blogit.metropolia.fi/uudistuva-sosiaalialan-osaaminen/2014/06/18/sosionomit-nakyvammaksi-koulumaailmaan/>
- Sudenlehti, J. & Uusitalo, I. 2018. Tulevaisuuden lastensuojelu. s. 11-32. Print Best OÜ, Viljandi.
- Teemoittelu. N.d. Opinnäytetyöpakki. Kajaanin Ammattikorkeakoulu KAMK. Viitattu 13.11.2019. <https://www.kamk.fi/fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Laadullisen-analyysi-ja-tulkinta/Teemoittelu>
- Tiimikoulu. 2016. Kunteko 2020. Viitattu 20.11.2019.
<https://www.kunteko.fi/katso/499>
- Toimiva lastensuojelu. 2013. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Selvitysryhmän loppuraportti. s. 19. Viitattu 13.11.2019. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74483/Toimiva%20lastensuojelu%20loppuraportti_final_19062013.pdf
- Törrö, J. 2018. Mikä ihmeen koulusosionomi? Opinnäytetyö. Viitattu 20.11.2019.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/155971/Torro_Jukka.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Wallin, A. 2011. Sosiaalityö koulussa. Avaimia hyvinvointiin. s. 21-29, 103-105. Tallinna raamatutrukikoda, Tallinna.
- Äärelä, T. 2012. ”Aika paljolla vaikuttaa minkälainen ilme opettajalla on naamalla.”. Nuoret vangit kertovat peruskouluvuosistaan. Väitöstutkimus. Viitattu 22.3.2020.
https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61671/Äärelä_actaE_105pdfA.pdf?sequence=5&isAllowed=y

Liitteet

Liite 1 Tiedote haastateltavalle 1

Arvoisa oppilas,

Pyydän sinua osallistumaan haastatteluun, jonka tavoitteena on selvittää, millaista hyötyä koet koulusosionomin olemassaolosta koulussasi. Haastatteluun osallistuminen on sinulle täysin vapaaehtoista ja haastattelu toteutetaan siten, ettei sinua voi siitä tunnistaa missään vaiheessa.

Teen opinnäytetyötä koulusosionomin työn merkityksellisyydestä oppilaiden näkökulmasta katsottuna. Tarkoitus on tutkia erityisesti juuri oppilaiden kokemusta koulusosionomin olemassaolon hyödyistä ja siitä, millaista tukea te oppilaina toivoisitte koulun aikuisilta. Haastattelussa ei siis ole mahdollista vastata millään tavoin väärin, sillä mielipiteesi on aina oikea! Haastatteluun osallistuminen on siis vapaaehtoista ja voit keskeyttää haastattelun milloin tahansa, eikä sinun tällöin tarvitse sanoa mitään syytä keskeyttämiselle. Voit myös kieltäytyä haastattelusta milloin tahansa, vaikka olisit aiemmin suostunut haastatteluun. Haastatteluun osallistuminen tai osallistumatta jättäminen ei vaikuta koulunkäyntiisi tai asemaasi koulun aikuisiin nähden millään tavalla.

Haastattelen sinua joko kahden kesken tai koulusosionomisi taikka vanhempasi läsnä ollessa, toiveidesi mukaan. Haastattelu toteutetaan erillisessä tilassa nauhurin avulla. En kirjaa sinusta mitään muita tietoja ylös, kuin ikäsi. Haastattelutallenteet säilytän tietokoneellani, jonka salasana on vain minun tiedossani. Kun olen käynyt haastattelut läpi ja kirjannut niistä tarvittavat tiedot opinnäytetyöhöni, tuhoan tallenteet niin, ettei niitä voi kukaan enää kuunnella. Opinnäytetyöni tulee olemaan julkisesti luettavissa netissä. Sinua tai haastattelussa sanomiasi asioita ei voi kukaan

siitä kuitenkaan tunnistaa. Voit kysyä minulta tai koulusosionomiltasi milloin tahansa, jos jokin askarruttaa sinua!

Opinnäytetyöstä ja siihen liittyvästä haastattelututkimuksesta vastaan minä, Vilhelmiina Kangasniemi. Opinnäytetyöni ohjaajat ovat Kaisa Lällä ja Satu Tuomimäki Jyväskylän ammattikorkeakoulusta.

Liite 2 Tiedote haastateltavalle 2

Arvoisa haastateltava,

Pyydän sinua osallistumaan haastatteluun, jonka tavoitteena on selvittää, millaista hyötyä koet koulusosionomin olemassaolosta huollettavasi koulussa. Haastatteluun osallistuminen on sinulle täysin vapaaehtoista ja haastattelu toteutetaan siten, ettei sinua voi siitä tunnistaa missään vaiheessa.

Teen opinnäytetyötä koulusosionomin työn merkityksellisyydestä oppilaiden ja perheiden näkökulmasta katsottuna. Tarkoitus on tutkia erityisesti juuri oppilaiden ja huoltajien kokemusta koulusosionomin olemassaolon hyödyistä ja siitä, millaista tukea te perheenä toivoisitte koulun ammattilaisilta. Haastattelussa ei siis ole mahdollista vastata millään tavoin väärin, sillä mielipiteesi on aina oikea! Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja voit keskeyttää haastattelun milloin tahansa, eikä sinun tällöin tarvitse sanoa mitään syytä keskeyttämiselle. Voit myös kieltäytyä haastattelusta milloin tahansa, vaikka olisit aiemmin suostunut haastatteluun. Haastatteluun osallistuminen tai osallistumatta jättäminen ei vaikuta huollettavasi koulunkäyntiin tai asemaan koulun aikuisiin nähden millään tavalla.

Haastattelu toteutetaan erillisessä tilassa nauhurin avulla. En kirjaa sinusta mitään henkilötietoja ylös. Haastattelutallenteet säilytän tietokoneellani, jonka salasana on vain minun tiedossani. Kun olen käynyt haastattelut läpi ja kirjannut niistä tarvittavat tiedot opinnäytetyöhöni, tuhoan tallenteet niin, ettei niitä voi kukaan enää kuunnella. Opinnäytetyöni tulee olemaan julkisesti luettavissa netissä. Sinua tai haastattelussa sanomiasi asioita ei voi kukaan siitä kuitenkaan tunnistaa. Voit kysyä minulta milloin tahansa, jos jokin askarruttaa sinua!

Opinnäytetyöstä ja siihen liittyvästä haastattelututkimuksesta vastaan minä, Vilhelmiina Kangasniemi. Opinnäytetyöni ohjaajat ovat Kaisa Lällä ja Satu Tuomimäki Jyväskylän ammattikorkeakoulusta.

Vilhelmiina Kangasniemi

Liite 3 Suostumusasiakirja

Suostumus haastattelututkimukseen osallistumisesta

Tutkimuksen nimi: Koulusosionomin työn merkityksellisyys

Opinnäytetyön tekijä: Vilhelmiina Kangasniemi

Arvoisa oppilas ja huoltaja! Pyydän suostumustanne haastattelututkimukseen osallistumisesta.

Opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä tietoa ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön keinoista kouluympäristössä. Tavoitteena on selvittää, millaista hyötyä oppilaat ja perheet kokevat koulusosionomin työskentelystä koulussa. Tutkimus toteutetaan haastatteluina.

Minulle on selvitetty opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite ja olen saanut tarvitsemani määrän tietoa tutkimuksesta. Olen tietoinen, että osallistumiseni/huollettavani osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja voin/huollettavani voi keskeyttää osallistumisen milloin tahansa ilman seuraamuksia. Olen tietoinen, että minusta/huollettavastani ei kirjata ylös mitään henkilötietoja, ainoastaan ikä. Olen myös tietoinen, että opinnäytetyö, jonka haastattelututkimukseen osallistun/huollettavani osallistuu, tulee olemaan julkinen. Minulle on kerrottu, että kaikki haastattelussa nauhoitettu materiaali hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Suostun osallistumaan/ suostun, että huollettavani osallistuu haastatteluun, joka nauhoitetaan.

Päiväys:

Allekirjoitus ja nimenselvennys:

Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys:

Liite 4 Haastattelurunko huoltajalle

Teema 1: Koulun tuki

- Onko koulussa mielestäsi tarpeeksi ammattilaisia?
- Tuntuuko sinusta, että ammattilaisilla on aikaa, jos haluat jutella jostakin?
- Onko sinulla koulussa joku luotettava ammattilainen, jolle voit puhua huolistasi huollettavaasi liittyen?
- Minkälaista apua tai tukea kaipaisit koulun ammattilaisilta?

Teema 2: Arjen haasteet

- Millaisia haasteita tai vaikeuksia sinulla on huollettavasi suhteen koulunkäynnin kannalta? Entä muuten?
- Voisivatko koulun ammattilaiset, esimerkiksi koulusosionomi, opettaja tai kuraattori jotenkin auttaa perhettänne näiden mainitsemiesi asioiden kanssa?
- Koetko, että voit puhua myös koulun ulkopuolisista asioista (lapsen kaverisuhteet, kodin asiat) koulun ammattilaisten kanssa?

Teema 3: Koulusosionomin työskentely

- Minkälaiden asioiden kanssa olet mennyt koulusosionomin juttusille?
- Onko koulusosionomi helppo tavoittaa, kun hänet haluaa tavata?
- Onko koulusosionomi pystynyt auttamaan perhettänne jonkun asian suhteen?
- Tuntuuko sinusta, että lapsen koulunkäynti on jotenkin erilaista nykyään, kun koulussa on koulusosionomi?
- Tuntuuko koulusosionomille juttelu helpolta?
- Miten toivoisit, että koulusosionomi olisi läsnä lapsesi arjessa?
 - Tarvittaessa
 - Aina tunnilla mukana
 - Whatsapissa tms. saatavilla

Liite 5 Haastattelurunko oppilaalle

Teema 1: Koulun tuki

- Onko koulussa mielestäsi tarpeeksi aikuisia?
- Tuntuuko sinusta, että aikuisilla on sinulle tarpeeksi aikaa?
- Onko sinulla koulussa joku luotettava aikuinen, jolle voit puhua mieltäsi askarruttavista asioista?
- Minkälaista apua tai tukea kaipaisit koulun aikuisilta?

Teema 2: Arjen haasteet

- Millaisia harmejä tai vaikeuksia sinulla on koulussa? Entä kotona?
- Voisivatko koulun aikuiset, esimerkiksi koulusosionomi, opettaja tai kuraattori jotenkin auttaa sinua näiden mainitsemissi asioiden kanssa?
- Koetko, että voit puhua myös koulun ulkopuolisista asioista (kaverisuhteet, kodin asiat) koulun aikuisten kanssa?

Teema 3: Koulusosionomin työskentely

- Minkäláisten asioiden kanssa olet mennyt koulusosionomin juttusille?
- Onko koulusosionomi helppo tavoittaa, kun hänet haluaa tavata?
- Onko koulusosionomi pystynyt auttamaan sinua jonkun asian suhteen?
- Tuntuuko sinusta koulunkäynti jotenkin erilaiselta nykyään, kun koulussa on koulusosionomi?
- Tuntuuko koulusosionomille juttelu helpolta?
- Miten toivoisit, että koulusosionomi olisi läsnä arjessa?
 - Tarvittaessa
 - Aina tunnilla mukana
 - Whatsapissa tms. saatavilla